

Nu har Burt skrevet en del af artiklerne, men navne som Sigfús Einarsson, Sigvaldi Kaldalóns og Björgvin Gudmundsson er ikke med blandt komponisterne. Der er ellers ikke mange navne, der savnes fra de øvrige nordiske lande ud fra de begrænsninger, som de optagne personer afstikker. Fra Norge savner jeg en komponist som Arvid Kleven og en frontkæmper for ny musik som pianisten og organisationsmanden Kjell Bækkelund. At Harald Sæverud og Arne Nordheim kun har fået en spalte hver – det samme som Agathe Backer Grøndal – er misvisende, og 12 linjer til Johan Halvorsen er på denne baggrund også for lidt. Fra Danmark må man uretfærdigvis undvære Henrik Rung til fordel for sønnen Frederik, og i betragtning af, at emneområdet »dans« er blevet væsentligt udvidet i *The New Grove* kunne man have forventet en selvstændig artikel om August Bournonville; til gengæld får hans danske ballettradition sin omtale i den meget udførlige artikel om »Dance«, § 6, 1. Christian den Fjerde kan glæde sig over at være blandt de europæiske monarker, der får mest spalteplads, ikke mange andre end Frederik den Store har mere, og det samme gælder dronning Christina af Sverige – hverken Habsburgerne eller medlemmerne af Gonzaga-, Este- eller Medici-dynastierne får en ligeså fyldig omtale.

The New Grove er et enestående standardværk og skal bruges længe endnu for at man kan erkende dets righoldighed, nyde godt af dets inspiration og diskutere de problemer, det så konstruktivt rejser. Det er et monument over et internationalt, humanistisk og videnskabeligt samarbejde, naturligvis med dets skrøbeligheder, men først og fremmest med dets styrke. At gennemføre et projekt af denne størrelsesorden på ikke meget mere end ti år er en imponerende præstation af redaktion og forlag. Vores taknemlighed retter vi til Stanley Sadie. Er en encyklopædisk helhed mere end summen af delen? Helheden er i hvert fald hans værk, men ikke livsværk, for sidst på sidste side af sidste bind af *The New Grove* lukker han ikke døren i, men lader Dante vise vej til fortsat vandring og erkendelse: »E quindi uscimmo a riveder le stelle«.

Niels Martin Jensen

Dania Sonans VII: Balders Død. Et heroisk syngespil i tre handlinger. Tekst af Johannes Ewald. Musik af Johann Ernst Hartmann (som opført i september og november 1792). Udgivelse og nodemateriale ved Johannes Mulvad. English translation by John Bergsagel. Med forord af Henrik Glahn. Edition Egtved 1980. 495 pp., da. og eng. tekst, musik p. 59–411 og p. 476–495.

Dansk Selskab for Musikforskning har markeret sit 25-års jubilæum med udgivelsen af partituret til Johann Ernst Hartmanns *Balders Død*. Foruden musikken – 17 vokalnumre og tre orkestrinumre – består udgivelsen af en

gengivelse af hele Johannes Ewalds tekst, en indledning om værket og dets historie, en revisionsberetning samt et appendix, indeholdende en arievariant samt nogle musikalske fragmenter. Med denne udgivelser er et næsten glemt hovedværk i dansk teatermusik gjort alment tilgængeligt. I betragtning af, at det var gennem *Balders Død*, at de nordiske guder for alvor holdt deres indtog på den danske scene, og den såkaldt nordiske tone i musikken blev introduceret, kan der være god grund til at spørge, hvorfor dette ikke er sket forlængst. Det har udgiveren, *Johannes Mulvad*, flere forklaringer på. I sin indledning redegør han for de heldige omstændigheder (Guldbergs indflydelse, Warnstedts ansættelse som teaterchef), der bevirkede, at værket overhovedet kom på scenen, og at Ewald i sine sidste år fik sin fortjente anerkendelse. Om selve opsætningen har Johannes Mulvad skrevet andetsteds, at den ikke som tidligere antaget var en lidt halvsnusket affære. Han har kunnet dokumentere, at alle kræfter blev sat ind på at gøre opførelsen så værdig som muligt, at stykket blev en publikumssucces og »en stor kunstnerisk sejr, lige ærefuld for digteren, for komponisten og for teatret« (Dansk Årbog for Musikforskning X, 1979 p. 101–105).

Hvad angår Johann Hartmanns musik, kan Johannes Mulvad henvise til positive udtalelser fra tidens ledende musikalske koryfæ, J. A. P. Schulz. På forunderlig vis lykkedes det Hartmann, der ganske vist ikke var uden musikalske forbilleder (bl. a. Gluck), men som stod ret isoleret i 1770'ernes danske musikliv, at skabe en musik, der ifølge Schulz »heelt igennem vedligeholder en rædselsfuld, højtidelig Stemning, der svarer til Stykkets Karakter« (partiturudgaven p. 22).

Videre fremhæver Johannes Mulvad værkets karakter af »Gesamtkunstwerk« og kan konkludere, at *Balders Død* tilsammen med *Fiskerne* (Ewald/Hartmann 1780) udgør »de størst tænkte musik-dramatiske værker, der er skabt i dette land« (Dansk Årbog for Musikforskning VII, 1973–1976 p. 187–88).

Hvorfor er *Balders Død* da sunket ned i glemsel? På overbevisende måde lykkes det Johannes Mulvad at påvise, hvorledes det i den nærmeste eftertid, efter at Schulz havde forladt landet, var i de toneangivendes (= »musikhaderne« Rosenstand-Goiske og Rahbek) interesse at fortrænge et værk som dette. Heller ikke Johan Ludvig Heiberg var syngespillet en god mand, og teksten blev overladt til litteraturhistorikernes nåde og barmhjertighed. Senere i det nittende århundrede blev musikken afvist som »uudviklet«, hvorfor heller ikke Christian Barnekows forkortede klaverudtog af den (1876) formåede at vække større interesse.

Det er uhyre spændende at følge Johannes Mulvad gennem alle disse udredninger, som læserne af nærværende skrift allerede til dels har kunnet sætte sig ind i via de heri publicerede artikler.

For arbejdet med *kilderne* til *Balders Død* har Johannes Mulvad haft helt særlige forudsætninger. Allerede i sin virksomhed som programsekretær ved Danmarks Radio gjorde han en betydelig indsats for den danske teatermusik. Han nøjedes således ikke med at bringe de sædvanlige highlights ud i æteren,

men gik selv i lag med de gamle partiturer for at lede efter oversete musikalske perler. Således fremdrog han i 1966 slutningskoret af *Balders Død*, satte det i partitur og bragte det i udsendelsen »Vandring gennem operagalleriet«. Anmelderen, der på det tidspunkt var medlem af Radiokoret, kan endnu bevidne, hvilket indtryk denne musik gjorde på såvel de medvirkende som publikum.

Efter sin afgang fra Danmarks Radio har Johannes Mulvad systematisk gennemgået Det kgl. Biblioteks samling af nodematerialer til Det kgl. Teaters forestillinger i »syngespilperioden« fra slutningen af 1760'erne til omkring år 1800. Gennem disse studier har han erhvervet sig et enestående kendskab til denne epokes musikdramatiske værker, hvilket denne årbogs læsere selv har kunnet erkyndige sig om via den ovennævnte artikel i bd. VII: *Om kildeproblemerne i dansk syngespilrepertoire med særligt henblik på Fiskerne*. Apropos *Fiskerne*, så må det på dette sted være på sin plads at udtale håbet om, at Johannes Mulvad må få kræfter til og mulighed for at følge sin artikel op med en partiturdgave af dette værk.

At genskabe et autentisk partitur til *Balders Død* har været en usædvanlig kompliceret opgave. Alene manglen på et partitur fra komponistens hånd og det bevarede materiales kaotiske og mangelfulde tilstand frembød store vanskeligheder. Hertil kom jagten på Det kgl. Kapels tilsyneladende forsvundne regnskaber, hvis opdukken har været af afgørende betydning for dokumentationen af omfanget af musikken bag scenen.

Manglen på et originalt partitur har tvunget udgiveren til at lægge hovedvægten på opførelsesmaterialet. Dette har dog ifølge Johannes Mulvad selv haft den fordel, at opmærksomheden koncentreredes om en mængde detaljer m.h.t. frasering, dynamik m.m., som findes i dette materiale, og som måske ikke ville være at finde i et partitur. Dertil kommer en række andre kilder, nemlig teaterkassens regnskaber, regiprotokoller m.m. Ofte har rekonstruktionen af et nummer haft karakter af et indviklet puslespil, hvis løsning det er spændende at følge. For alle brikkerne er der gjort rede i partiturdgaven. Yderligere oplysninger kan hentes i de nævnte årbogsartikler samt i en utrykt afhandling, *Det heroiske syngespil »Balders Død« belyst ved en gennemgang af det bevarede musikalske opførelsesmateriale*, som Johannes Mulvad har overladt Det kgl. Bibliotek.

Som partituret foreligger, har udgiveren valgt at bringe det i den form, der kommer nærmest på opførelserne under J. A. P. Schulz' ledelse i 1792. Herfor har meget talt. Disse opførelser bragte komponistens sidste rettelser. Værket havde siden urpremieren 1779 gennemgået mange ændringer, og musikalsk fremstod det således rigere i 1792, i hvert fald på nogle punkter: Thors arioso, inspireret af nordisk folketone, og Hothers arie (udgavens nr. 7) med træk af den wienerklassiske stil er således spændende eksempler på numre, som er kommet til.

Helt har det ikke været muligt at rekonstruere 1792-udgaven. Den anden valkyrie-terzet (udgavens nr. 14) bringes således i sin oprindelige form. Et par

steder har det været nødvendigt at indføje et par hornstemmer (i nr. 10 og 17) for at bringe partituret i opførelsmæssig stand.

For alt er der gjort nøje rede i Johannes Mulvads afhandlinger. Hvad man kan beklage er, at den der vil studere værkets tilblivelseshistorie, må søge efter oplysningerne så mange steder. F. eks. kunne det være ønskeligt, at besidderen af partiturdgaven rådede over *en samlet oversigt* over hvert enkelt nummers kilder og opførelshistorie som den findes i årbogen, bd. X p. 122–23. På eet punkt må man beklage, at 1792-versionen er foretrukket for en tidligere. Instrumentationen var i 1792 ændret væsentligt. I den oprindelige version havde Hartmann anvendt tre basuner og zink. Ved den senere ændring reduceredes basunernes antal til een, og zinken faldt bort. Derved må musikken have skiftet karakter fra en mere »barbarisk-oldnordisk« tone til en noget lysere, mere intetsigende. Det er et spørgsmål, om man ikke ved en opførelse skulle vove en rekonstruktion af den oprindelige instrumentation, selv om denne blev mere usikker?

Et helt kapitel for sig er selve nodeteksten, som den fremtræder i udgaven. Det er Johannes Mulvads egenhændige udskrift, som er reproduceret, en klar og smuk nodeskrift, som det er en fornøjelse at læse.

Fremhæves må også John Bergsagels oversættelse af indledning, kildebeskrivelse og revisionsberetning. Det kan ikke have været nogen helt let opgave at træffe udgiverens meget personlige og livfulde sprogtoner, men så vidt det ud fra anmelderens engelskkundskaber kan bedømmes, synes opgaven at være fortræffeligt løst.

Som partituret foreligger, er det som bog en meget smuk sag, et jubilæum værdigt. Der er ofret meget på papir og omslag. Tekst og noder står forbilledligt klart, og som illustrationer bringes tre fine reproduktioner af Chodowieckis samtidige kobberstik fra Ewald-udgaven 1787.

Det er ofte blevet sagt, at tragedien og den store opera har trange kår under de danske himmelstrøg. Måske har også dette træk været med til at svække interessen for Ewalds og Hartmanns værk. Som enhver operaentusiast af i dag ved, er der imidlertid i det seneste årti sket et vældigt opsving i operainteressen herhjemme. Dermed skulle også den ældre, danske musikdramatik få sin chance.

Nu foreligger så tekst og musik til *Balders Død* samlet, et stort udgivelsesarbejde er tilendebragt. Men hvis værket skal gøres kendt uden for en snævrere kreds må partituret følges op af en grammofonindspilning, helst i tilknytning til en samlet opførelse af hele værket. Først da vil *Balders Død* kunne indtage den plads blandt de *levende* klassikere, som det fortjener.

Sten Høgel